

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทฤษฎีโปรแกรมการปลูกฝังจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม : การวิจัยพหุ
เทศะกรณีเพื่อการออกแบบและประเมินโครงการ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทฤษฎีโปรแกรมการ
ปลูกฝังจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม โดยใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพแบบพหุเทศะกรณี (multi-site
case study research) และทำการตรวจสอบความเหมาะสมของทฤษฎีโปรแกรมโดยใช้การระดม
ความคิดจากผู้ทรงคุณวุฒิ มีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

การพัฒนากรอบแนวคิดที่ใช้เป็นแนวทางในการเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสังเคราะห์
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร ทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม
การปลูกฝังจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม ปัจจัยต่างๆที่เป็นตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อจิตสำนึกต่อ
สิ่งแวดล้อมในบริบทประเทศไทยและต่างประเทศ ทฤษฎีการวัดจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม ทฤษฎี
โปรแกรม และการทำวิจัยแบบพหุเทศะกรณี (multi-site case study) นอกจากนี้ยังทดลองเก็บ
ข้อมูลในบริบทจริง กับโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรของโครงการรุ่งอรุณเพื่อศึกษารูปแบบของหลักสูตร
และแนวทางการบริหารจัดการโครงการของโรงเรียน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เป็นกรอบ
แนวคิดเชิงทฤษฎีในการเก็บข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ โรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วประเทศทั้งที่ใช้
หลักสูตรของโครงการรุ่งอรุณและโรงเรียนที่พัฒนาหลักสูตรขึ้นเอง ซึ่งมีโครงการเกี่ยวกับการ
ปลูกฝังจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย โรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
จำนวน 4 แห่ง เป็นโรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมดีเด่น
ที่ใช้หลักสูตรของโครงการรุ่งอรุณที่อยู่ในพื้นที่เขตตัวเมือง 1 แห่ง นอกตัวเมือง 1 แห่ง และโรงเรียน
ที่พัฒนาหลักสูตรขึ้นเองที่อยู่ในพื้นที่เขตตัวเมือง 1 แห่ง นอกตัวเมือง 1 แห่ง ได้มาโดยวิธีการ
ต่อไปนี้

1. กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียนรอบแรก โดยมีรายละเอียดในการคัดเลือกดังนี้

ในกลุ่มโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรของโครงการรุ่งอรุณ ผู้วิจัยคัดเลือกจากการศึกษา รายงานการติดตามและประเมินผลโครงการรุ่งอรุณฉบับสมบูรณ์ ของ สุภาวดี มิตรสมหวัง (2544) โดยการประเมินผลในรายงาน ได้ทำกับโรงเรียนที่อยู่ในโครงการรุ่งอรุณจนครบทั้ง 2 ระยะ โดยคัดเลือกเฉพาะโรงเรียนที่มีผลการประเมินในระดับดี และดีมาก ได้โรงเรียนในรอบที่ 2 ทั้งหมด 10 โรงเรียน

ในกลุ่มโรงเรียนที่พัฒนาหลักสูตรการปลูกฝังจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมขึ้นด้วยตนเอง ผู้วิจัยคัดเลือกจากการสอบถามข้อมูลรายชื่อโรงเรียนจากกระทรวงศึกษาธิการ โดยผู้เชี่ยวชาญได้แนะนำรายชื่อโรงเรียนเบื้องต้นที่มีผลการดำเนินงานเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ และสิ่งแวดล้อมดีเด่น กล่าวคือมีชื่อเสียง และได้รับรางวัลทางด้านนี้

2. กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียนรอบที่สอง โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก 5 ประการ มีรายละเอียดดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 เกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียนรอบที่สอง

เกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียนรอบที่สอง
1. เป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงด้านการปลูกฝังจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม (green school) มาเป็นเวลามากกว่า 5 ปี
2. เป็นโรงเรียนที่มีวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนที่เชื่อมโยง / เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม
3. เป็นโรงเรียนที่มีหลักสูตรการเรียนการสอนที่บูรณาการเนื้อหาทางด้านการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมเข้ากับเนื้อหาวิชาอื่นอย่างต่อเนื่องทุกระดับชั้นเรียน
4. เป็นโรงเรียนที่มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามหลัก whole school approach กล่าวคือเน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายในโรงเรียน
5. นักเรียนในโรงเรียนเป็นผู้มีจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม

3. คัดเลือกโรงเรียนรอบที่ 3 โดยเริ่มจากการเดินทางไปดูสถานที่จริงเพื่อนำมาเป็นข้อมูลประกอบการคัดเลือก จากนั้นทำการติดต่อกับผู้บริหารสถานศึกษาที่มีบริบทน่าสนใจ เพื่อสอบถามเกี่ยวกับลักษณะโครงการทางสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน (ความยั่งยืนของโครงการ จุดเด่นของโครงการ รางวัลที่ได้รับ ฯลฯ) และสอบถามเพื่อให้แน่ใจว่า ปัจจุบันโรงเรียนยังมีการดำเนินโครงการการปลูกฝังจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมนั้นอยู่ สุดท้ายคัดเลือกโรงเรียนที่มีลักษณะตรงตามที่ต้องการไว้ 4 โรงเรียน แบ่งเป็น โรงเรียนที่ใช้หลักสูตรของโครงการรุ่งอรุณที่อยู่ในพื้นที่เขตตัวเมือง 1 แห่ง นอกตัวเมือง 1 แห่ง และโรงเรียนที่พัฒนาหลักสูตรขึ้นเองที่อยู่ในพื้นที่เขตตัวเมือง 1 แห่ง นอกตัวเมือง 1 แห่ง โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 3.2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 3.2 รายชื่อกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนจำแนกตามเกณฑ์ที่กำหนด

หลักสูตร	สถานที่ตั้ง	
	นอกตัวเมือง	ในตัวเมือง
โรงเรียนที่ใช้หลักสูตรของโครงการรุ่งอรุณ	โรงเรียน ก	โรงเรียน ข
โรงเรียนที่พัฒนาหลักสูตรด้วยตนเอง	โรงเรียน ค	โรงเรียน ง

การเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือ และการวิเคราะห์

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

- 1) ดำเนินการติดต่อขอความร่วมมือจากโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างเพื่อเข้าไปเก็บข้อมูล
- 2) เริ่มเข้าไปทำความคุ้นเคยกับสนาม ทำความรู้จักกับบุคลากรในโรงเรียนและคนในชุมชน ทำแผนที่ภาคสนามของแต่ละโรงเรียน

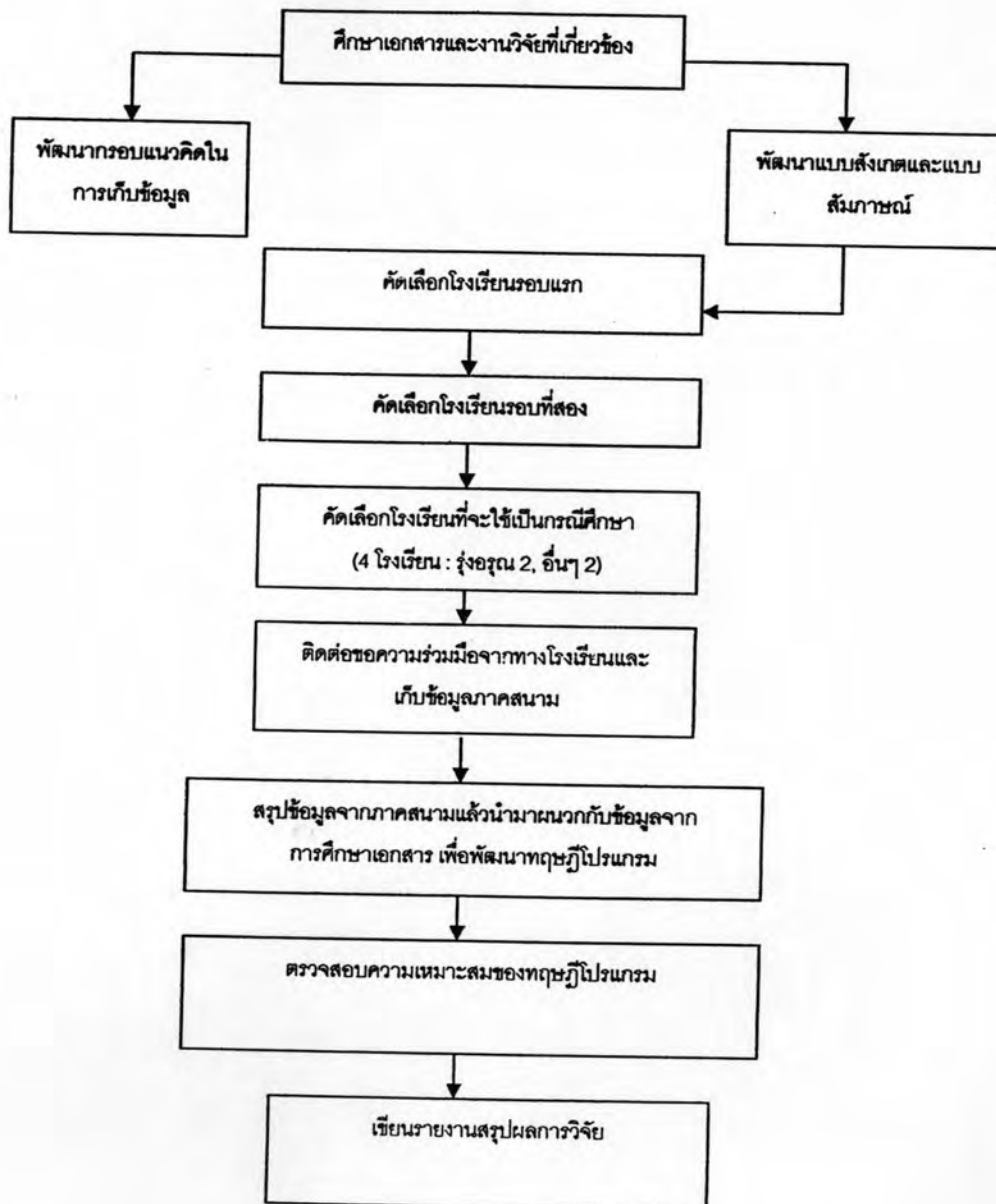
3) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นเชิงนโยบาย ความคิดเห็นเชิงปฏิบัติการ ความคิดเห็นต่อพฤติกรรมของนักเรียน ความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนการสอน ความคิดเห็นต่อรูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอน ความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการเรียน/การทำกิจกรรมอื่น ๆ และระดับจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียน จากผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ปกครองนักเรียน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตามลำดับ ด้วยเครื่องมือและวิธีการวิเคราะห์ ดังปรากฏในตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 กรอบการเก็บข้อมูลในการทำกรณีศึกษา

แหล่งข้อมูล	ลักษณะข้อมูล	เครื่องมือ	วิธีวิเคราะห์ข้อมูล
ผู้บริหาร	- เอกสารทางวิชาการ - ความคิดเห็นเชิงนโยบาย	- แบบวิเคราะห์เอกสาร - แบบสัมภาษณ์	- วิเคราะห์เอกสาร - วิเคราะห์เนื้อหา
ครู	- เอกสารทางการสอน - ความคิดเห็นเชิงปฏิบัติการ - พฤติกรรมการสอน	- แบบวิเคราะห์เอกสาร - แบบสัมภาษณ์ - แบบสังเกต	- วิเคราะห์เอกสาร - วิเคราะห์เนื้อหา
ผู้ปกครอง	- ความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนการสอน - ความคิดเห็นต่อพฤติกรรมของนักเรียน	- แบบสัมภาษณ์	- วิเคราะห์เนื้อหา
นักเรียน	- ความคิดเห็นต่อรูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอน - พฤติกรรมการเรียน/ทำกิจกรรมอื่นๆ ทั้งในและนอกเวลาเรียน	- แบบสัมภาษณ์ - แบบสังเกต	- วิเคราะห์เนื้อหา
ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	- ความคิดเห็นต่อรูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอน - ความคิดเห็นต่อพฤติกรรมนักเรียน	- แบบสัมภาษณ์	- วิเคราะห์เนื้อหา

การเขียนรายงานสรุปผลการวิจัย

โดยผลการวิจัยจะมีรายละเอียดเกี่ยวกับ ทฤษฎีโปรแกรมการปลูกฝังจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมและข้อค้นพบที่ได้จากกรณีศึกษาแต่ละกรณีซึ่งเป็นรายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการปลูกฝังจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม กระบวนการเกิดผลกระทบจากโปรแกรม จุดเด่น-จุดด้อย และปัญหาที่พบในกรณีศึกษาแต่ละกรณี ขั้นตอนกระบวนการดำเนินงานของการวิจัยครั้งนี้สามารถเขียนสรุปได้ดังแผนภาพที่ 3.1 ดังนี้

แผนภาพที่ 3.1 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย